

The Status of Criminalization of Forgery and Abuse of Blank used Fingerprint in Iranian law

Hasan Hajitabar Firozjaee ¹

1. Corresponding author, Associate Professor, Department of Law, Ghaemshahr Branch, Islamic Azad University, Ghaemshahr, Iran. Email: h.hajitabar@iau.ac.ir

Article Info

Article type:

Research Article

Received: 24 November 2025

Revised: 27 February 2026

Accepted: 1 April 2026

Available Online: 4 July 2026

Keywords

Criminalization,
Fingerprints, Forgery,
Misuse of Blank used
Fingerprint.

Abstract:

One of the fundamental legal challenges in the Iranian criminal law is the issue of criminalizing fingerprint forgery or misuse of blank used fingerprint; since despite referring to the words "signature or seal" in the criminalization of forgery (Article 523 of the Criminal Procedure Code of 1375) and misuse of blank used seal or signature (Article 673 of the Criminal Procedure Code of 1375), the legislator is silent about fingerprints. Therefore, considering the affirmative aspect of fingerprints in the Iranian judicial practice, there is an ambiguity as to whether fingerprints can be considered as signatures or not? Using a descriptive-analytical and library research method, the results of the study indicate that there are different points of view in legal doctrines. The first view holds that forgery of fingerprints or misuse of it is absolutely a criminal offense. The second view believes that such actions are absolutely no crime. A third view (the opinion of the author) can be imaginable, so that the forgery or misuse of fingerprints of illiterate persons or those incapable of signing is a criminal offense, while such forgery or misuse of literate and capable of signing is no crime. In the present situation, considering the cons and pros of the two mainstream points of views and statutes that necessitate obtaining the fingerprint of special persons and holding their signature non-effective and also the necessity of reliance of the judge to principles of interpretation of criminal law the third view should be served as criterion which holds merely forgery or misuse of fingerprints of illiterate persons or those incapable of signing can be considered criminal, even though the first view conforms with social and judicial realities better. This view should be considered in future legislative amendments.

Cite this article: Hajitabar Firozjaee, H. (2025). The Status of Criminalization of Forgery and Abuse of Blank used Fingerprint in Iranian law. *Criminal Law Doctrines*, 22(30). 139-166. <https://doi.org/10.30513/cld.2026.7742.2211>

© The Author(s). Publisher: Razavi University of Islamic Sciences.

Extended Abstract

Introduction

One of the legal challenges related fingerprints in the Iranian criminal law is the issue of criminalization of forgery of fingerprints or misuse of blank used fingerprints; because despite referring to the words "signature or seal" in the criminalization of forgery (Article 523 of the Penal Code of 1375) and misuse of blank seals or signatures (Article 673 of the Penal Code of 1375), the legislator is silent about fingerprints. Therefore, considering the evidentiary aspect of fingerprints in the Iranian judicial practice, there is uncertainty as to whether fingerprints can be considered as signatures or not? Therefore, the purpose of this research was to explain and examine whether forgery of another's fingerprint or misuse of another's blank fingerprint is a crime in Iranian criminal law.

Method

The information and data of this research were collected through a library method and then, through a descriptive-analytical method and rational and argumentative analysis, the criminalization of forgery and misuse of blank fingerprint in the Iranian criminal law was examined, and the analysis of the issue from the perspective of judicial procedure is out of the issue. Of course, in this research, only to strengthen the argument of a point of view, examples of judicial decisions {past and new} issued by courts, including the prosecution, courts of appeal and the Supreme Court, have been cited, some of which have been obtained from books, some from websites, and some directly from judicial authorities. It should be noticed that the author has cited all available judicial decisions in this research and no other opinion has been found in the National Judicial Opinions System nor in other resources. Of course, no example of a judgment on the misuse of blank fingerprint has been found even in the National Judicial Opinions System of the Judiciary Research Institute.

Result

Based on the findings of the present study, there are different views among legal doctrines regarding whether or not forging another person's fingerprint or misusing another person's fingerprint is a crime in the Iranian criminal law. The first view is that forging a fingerprint or misusing it is absolutely a crime. The second view is that forging a fingerprint or misusing it is not a crime in any situation. The third view makes a distinction, so that forging or misusing of the fingerprints of illiterate or literate people who are unable to sign is a crime, while forging or misusing the fingerprints of literate people who are able to sign is not a crime. The proponents of both views have presented reasons in support of the above views, which are referred to in this study.

Conclusions

The result of this research has shown that despite the strength of the arguments of the two common views and the combined view (from the author's perspective) regarding whether or not forging fingerprints or misusing another's fingerprint is a crime, in the current situation, considering the strengths and weaknesses of the two common views and the existing laws regarding the necessity of taking fingerprints from specific individuals and the ineffectiveness of their signatures, as well as the need for the criminal judge to rely on the basic principles of criminal law, the third view should be the criterion for action, based on which only forging or misusing fingerprints of illiterate individuals or literate individuals unable to sign can be considered criminal, although the first view is more consistent with social and judicial realities and should be considered and accepted by the legislator in future legislative reforms.

Author Contributions

This research was conducted individually.

Data Access Statement

All data, such as judicial decisions and statistics, are available through the links introduced and cited in the research.

Acknowledgements

The author is grateful to all those who have played a role in the formation and publication of this article.

Declaration of Generative AI and AI-assisted technologies in the writing process

No artificial intelligence was used in the writing of this article.

Ethical Considerations

This research has avoided doing forgery, distortion, plagiarism, and any research misbehavior.

Funding

No financial support was received for this research from funding institutions in the public, private, or non-profit sectors.

Conflict of Interest

There are no conflicts of interest.

وضعیت جرم‌انگاری جعل و سوء استفاده از سفید اثر انگشت در حقوق ایران

✉ حسن حاجی‌تبار فیروزجانی

۱. نویسنده مسئول، دانشیار گروه حقوق، واحد قائمشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، قائمشهر، ایران. رایانامه: h.hajitabar@iaau.ac.ir

چکیده

یکی از چالش‌های حقوقی مرتبط با اثر انگشت در حقوق جزای ایران، مسئله جرم‌انگاری جعل اثر انگشت و یا سوء استفاده از سفید اثر انگشت است، چراکه قانون‌گذار علی‌رغم اشاره به واژه‌های «امضاء و یا مهر» در جرم‌انگاری جعل و سوء استفاده از سفید مهر و یا سفید امضا (موضوع مواد ۵۲۳ و ۶۷۳ قانون تعزیرات مصوب ۱۳۷۵)، در خصوص اثر انگشت با سکوت مواجه است. از این رو، با توجه به جنبه اثباتی اثر انگشت در حقوق و رویه قضایی ایران، این ابهام مطرح است که آیا اثر انگشت را می‌توان در حکم امضا تلقی کرد؟ نتایج این پژوهش با هدف تبیین جرم بودن یا نبودن جعل یا سوء استفاده از سفید اثر انگشت دیگری و با استفاده از روش کتابخانه‌ای و توصیفی-تحلیلی نشان داده است که میان دکرین حقوقی، دیدگاه‌های متفاوت وجود دارد. دیدگاه نخست این است که جعل اثر انگشت یا سوء استفاده از آن مطلقاً جرم است و دیدگاه دوم بر این است که جعل اثر انگشت یا سوء استفاده از آن مطلقاً جرم نیست. به نظر نگارنده، دیدگاه سومی در قالب دیدگاه بینابین قابل طرح است، به نحوی که جعل اثر انگشت افراد بی‌سواد و یا باسواد عاجز از امضا یا سوء استفاده از آن جرم است، در حالی که جعل اثر انگشت افراد باسواد قادر به امضا یا سوء استفاده از آن جرم نیست. در شرایط کنونی، با توجه به نقاط قوت و ضعف دو دیدگاه رایج و لحاظ قوانین موضوعه از حیث ضرورت اخذ اثر انگشت از افراد خاص و عدم تأثیر امضای آنان و همچنین، لزوم اتکای قاضی به اصول تفسیری حقوق کیفری، دیدگاه بینابین می‌بایست ملاک عمل از سوی قضات قرار گیرد که بر مبنای آن فقط جعل و یا سوء استفاده از اثر انگشت افراد بی‌سواد و یا افراد باسواد عاجز از امضا می‌تواند واجد وصف کیفری باشد، هرچند دیدگاه نخست با واقعیت‌های اجتماعی و قضایی منطبق‌تر است و باید در اصلاحات تقنینی آتی مورد پذیرش مقنن قرار گیرد.

اطلاعات مقاله

نوع مقاله: پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۷/۷
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۹/۲۵
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۱۰/۱۶
تاریخ انتشار برخط: ۱۴۰۴/۱۰/۲۱

کلیدواژه‌ها

جرم‌انگاری، اثر انگشت، جعل، سوء استفاده از سفید اثر انگشت.

استناد: حاجی‌تبار فیروزجانی، حسن. (۱۴۰۴). وضعیت جرم‌انگاری جعل و سوء استفاده از سفید اثر انگشت در حقوق ایران. آموزه‌های حقوق کیفری، ۳۰(۲)، ۱۶۶-۱۳۹.

<https://doi.org/10.30513/cld.2026.7742.2211>

مقدمه

یکی از اجزای رکن مادی هر جرمی موضوع آن است. موضوع جرم آن چیزی است که رفتار مجرمانه اعم از فعل یا ترک فعل، نسبت به آن واقع می‌شود. البته علم و آگاهی مرتکب، علاوه بر رفتار، نیز باید متوجه موضوع جرم بوده باشد، چراکه در صورت فقدان علم و آگاهی مرتکب به موضوع، وجود عمد یا سوءنیت جزایی منتفی است (ماده ۱۴۴ ق.م.ا).

در حقوق جزای ایران، قانون‌گذار در دو مورد، امضا و یا مهر را موضوع جرم معرفی نموده است که اولی، جعل امضا و یا مهر (ماده ۵۲۳ ق.م.ا.ت ۱۳۷۵) و دومی، جرم سوءاستفاده از سفید مهر و یا سفید امضا^۱ (ماده ۶۷۳ ق.م.ا.ت ۱۳۷۵) است.

در تعریف اثر انگشت چنین بیان شده است:

«اثر انگشت عبارت است از شیارهای روی پوست که بر روی نوک انگشتان و شست دست قرار دارد» (به نقل از: دیانتی، ۱۳۹۲، ص. ۱۱۹) یا در تعریف نسبتاً مشابه دیگر:

«اثر انگشت عبارت است از خطوط پوست انگشتان و سطوح کف دست و کف پا که خطوط برجسته یا اصطکاکی نامیده می‌شود» (انصاری، ۱۳۸۰، ص. ۷۶).^۲ همچنین، در تعریف دیگر آمده است:

«منظور از اثر انگشت، خطوط و شیارهای خاص انگشتان دست و پا است که به هنگام لمس اشیاء بر روی آن‌ها باقی می‌ماند و در افراد مختلف تفاوت دارد» (شیری، ۱۴۰۱، ص. ۱۵۰).
اثر انگشت افراد هم در قلمرو حقوق خصوصی و هم در قلمرو علوم جنایی نظیر علم جرم‌یابی، آیین دادرسی کیفری، حقوق جزای اختصاصی دارای کاربرد بسزایی، هم از حیث اثبات صحت و یا عدم صحت انتساب یک عمل حقوقی (عقد و یا ایقاع) به فرد معین و هم

۱. در تعریف اصطلاح «سفید امضا» گفته شده است: «ورقه‌ای است که به صورت ناقص تنظیم گردیده و به شخص سپرده، و یا آن‌که شخص به هر طریقی آن را به دست آورده و اقدام به تکمیل قسمت‌های ناقص نموده، و از آن وضعیت سوءاستفاده می‌نماید. بنابراین، در سفید امضا صرفاً امضا و یا مهر امضا در ذیل آن ورقه وجود داشته، و مرتکب پس از تکمیل مندرجات آن، اقدام به سوءاستفاده از آن می‌نماید (مؤیدی، ۱۴۰۱، ص. ۱۳۷۰).

۲. سابقه تاریخی بررسی خطوط برجسته سرانگشتان و کف دست و پا به صورت علمی به نیمه دوم قرن هفدهم میلادی برمی‌گردد. در سال ۱۶۸۴ دکتر نهیما گریو در انگلستان و در سال ۱۶۸۶ دکتر مارسلو مالپیگی در ایتالیا این خطوط برجسته و نیز منافذ ریز پوست کف دست و پا را از دیدگاه پزشکی بررسی کردند. ضمناً، نتایج تحقیقات در خصوص اهمیت کاربرد اثر انگشت اشخاص بیانگر این است که اولاً، بر اثر مرور زمان نقش خطوط برجسته سر انگشتان اشخاص تغییر پیدا نمی‌کند. ثانیاً، این نقوش در هر شخصی منحصر به فرد است و با دیگران تفاوت دارد (به نقل از: مؤذن‌زادگان و حمیدزاده اربابی، ۱۳۹۲، ص. ۱۰۱؛ دیانتی، ۱۳۹۲، ص. ۱۲۲-۱۲۳ و ۱۲۶).

از لحاظ اثبات کشف جرائم و انتساب و یا عدم انتساب آن به فرد معین است. بدیهی است که یکی از شرایط اساسی صحت اعمال حقوقی اعم از عقود و ایقاعات، داشتن قصد و رضا است (ماده ۱۹۰ ق.م). قصد و رضا محقق نمی‌شود مگر به شرط مقرون بودن به چیزی که دلالت بر آن نماید (ماده ۱۹۱ ق.م). قصد و رضا به واسطه رفتارهایی چون الفاظ، نوشتن، اشاره و عمل قابل اثبات‌اند.^۳ در عقود و یا ایقاعات نوشتاری، امضا، مهر و یا اثر انگشت را می‌توان به‌تنهایی یا به‌صورت ترکیبی به‌عنوان یکی از شیوه‌های اعلام و انشاء اراده تلقی کرد. نقش بارز هر یک از امضا، مهر و اثر انگشت در قسمت ذیل آن نوشته، بیانگر این است که آن نوشته از سوی شخص معین صادر و یا مورد قبول واقع شده است. به عبارت دیگر، آن نوشته قابلیت انتساب به شخص معین را داشته و می‌تواند اساس و پایه مطالبه حق و یا طرح دعوا در مراجع قضایی و قانونی قرار گیرد.

اما سؤال اساسی در این نوشتار آن است که با توجه به اهمیت و ارزش اثباتی اثر انگشت در عرف و رویه قضایی، آیا در حقوق جزای ایران، اثر انگشت را می‌توان در حکم امضا تلقی کرد؟ به‌ویژه این‌که در قلمرو حقوق کیفری با توجه به سکوت قانون‌گذار در موادی چون ۵۲۳ یا ۶۷۳ قانون مجازات اسلامی بخش تعزیرات مصوب ۱۳۷۵ نسبت به قید «اثر انگشت» در کنار امضا و مهر، تکلیف جرم‌انگاری جعل اثر انگشت^۴ و یا سوءاستفاده از سفید اثر انگشت در حقوق جزای موضوعه ایران چیست؟ لذا پرداختن به این سؤال‌ها و پاسخ مناسب به‌منظور تأمین اجرای عدالت و نظام‌بخشی در اعمال قواعد حقوقی، به‌ویژه حقوق کیفری ضرورت دارد. به عبارت دیگر، اختلاف نظر میان دکترین حقوقی در خصوص اثر انگشت این است که آیا تمام قواعد حاکم بر امضا، مهر و اثر انگشت در قلمرو حقوق مدنی و حقوق جزا یکسان است؟ بدیهی است که در قلمرو حقوق مدنی، چنان‌که در ادامه خواهد آمد، نقش و آثار حقوقی حاکم بر امضا و مهر درباره اثر انگشت نیز صادق است، گرچه قانون‌گذار

۳. مواد ۱۹۲ الی ۱۹۴ ق.م.

۴. واژه «جعل» در لغت در معانی گوناگون نظیر ساختن، قرار دادن، وضع کردن، گردانیدن آمده است (عمید، ۱۳۵۷، ص. ۳۱۷). اما در تعریف اصطلاحی واژه «جعل» در علم حقوق نیز تعاریف مختلفی بیان شده است که ذیلاً به برخی از آن‌ها اشاره می‌کنیم:

«ساختن یا تغییر دادن آگاهانه نوشته یا سایر چیزهای مذکور در قانون، به ضرر دیگری به قصد جا زده شدن آن‌ها به‌عنوان اصل» (میرمحمدصادقی، ۱۴۰۴، ص. ۲۷۸)؛

«قلب متقلبانه حقیقت به زیان دیگری به یکی از طرق مذکور در قانون در یک سند یا نوشته یا چیز دیگر» (گلدوزیان، ۱۳۸۶، ص. ۶۴۱)؛

در مواردی نیز ابتدائاً درج امضا را لازم داشته و اثر انگشت را در صورت عجز از امضا توسط دادخواست‌دهنده، واجد اعتبار دانسته است.^۵ اما آیا با توجه به اصول و تکنیک‌های حقوق جزا نیز می‌توان حتی در موارد سکوت قانون‌گذار، در اشاره به واژه «اثر انگشت» در مواد قانون مجازات اسلامی (مثلاً مواد ۵۲۳ و ۶۷۳ ق.م.ا.ت مصوب ۱۳۷۵)، در کنار دو واژه دیگر: «امضا» و «مهر»، احکام کیفری ناظر بر امضا و مهر را بر آن جاری نمود و اثر انگشت را در حکم امضا و یا مهر دانست؟ و این‌که در صورت اعتقاد به مثبت بودن پاسخ، آیا این حکم اطلاق دارد یا مقید است؟ به عبارت دیگر، آیا جاری داشتن احکام کیفری ناظر به مهر و امضا بر اثر انگشت شامل تمام فروض اعم از اثر انگشت از افراد باسواد و بی سواد می‌شود یا این‌که این احکام کیفری فقط شامل حالت و موارد خاصی یعنی اثر انگشت اشخاص بی سواد یا باسواد عاجز از امضا می‌شود و تنها اثر انگشت اشخاص بی سواد و یا باسواد عاجز از امضا را در حکم امضا می‌توان دانست؟ این موارد جزء ابهام‌های قانونی است که نگارنده درصدد بررسی آن‌ها به روش توصیفی-تحلیلی و کتابخانه‌ای خواهد بود.^۶

«هرگاه کسی با سوء نیت مبادرت به ساختن یا تغییر نوشته یا سند یا چیزهای مصرح در قانون بنماید به نحوی که قابلیت اضرار به غیر داشته باشد» (الهی منش؛ مرادی اوجقان، ۱۴۰۰، ص. ۲۴۷)؛
«قلب متقلبانه حقیقت در یک سند یا نوشته یا چیز دیگر به یکی از طرق مذکور در قانون به ضرر غیر» (سالاری، ۱۳۸۶، ص. ۴۷)؛

«ساختن سند و یا اشیاء مشابه آن برخلاف حقیقت به نحوی که متضمن ضرر به دیگری باشد» (منصورآبادی؛ فتحی، ۱۳۹۰، ص. ۲۳)؛

«ایجاد تغییر آگاهانه و متقلبانه یک حقیقت در سند یا نوشته و سایر مواردی که در قانون تصریح شده است برای جازدن آن به جای اصل از طریق ساختن، دست بردن و یا به کار بردن به منظور اضرار به غیر» (بارانی، ۱۴۰۳، ص. ۱۸).
به طور کلی، جرم جعل عبارت است از: «قلب متقلبانه حقیقت در سند یا نوشته و یا چیزهای دیگر مصرح در قانون به یکی از اشکال قانونی با شرط امکان ورود ضرر به دیگری».

بر این اساس، جعل اثر انگشت را می‌توان چنین تعریف کرد: «ساختن یا تغییر اثر انگشت دیگری به قصد تقلب». لذا چنانچه شخصی مبادرت به ساخت و ایجاد اثر انگشت دیگری و یا تغییر و دستکاری در خطوط و شیارهای موجود در اثر انگشت متعلق به دیگری نماید، با این قصد که به موجب آن دیگری را اغوا و تحریک به پذیرش آن به عنوان اصل نماید به نحوی که قابلیت ورود ضرر اعم از بالفعل و یا بالقوه را داشته باشد، می‌توان رفتار وی را در قالب جعل اثر انگشت تعریف کرد. امروزه با توجه به پیشرفت استفاده از تکنولوژی و فناوری‌های نوین، جعل اثر انگشت و یا اثر انگشت تقلبی می‌تواند به دو شکل الف. سنتی (فیزیکی)، و ب. الکترونیکی، و با استفاده از ابزارها و روش‌های متفاوت (مثلاً از طریق چسب مخصوص، خمیربازی، پودر ژلاتین و رژ لب) قابل ارتکاب باشد (برای روش‌های جعل اثر انگشت، نک: <https://maxasecurity.com/blog/finger-print-forgery> تاریخ مشاهده: ۱۴۰۴/۱۰/۰۲).

۵. بند ۷ از ماده ۵۱ قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۷۹ مقرر می‌دارد: «دادخواست باید به زبان فارسی در روی برگه چاپی مخصوص نوشته شده و حاوی نکات زیر باشد: ۱- ۲- ۳- ... ۷- امضاء دادخواست‌دهنده و در صورت عجز از امضاء، اثر انگشت وی».

۶. در خصوص جنبه جدید و نوآوری موضوع این مقاله در مقایسه با تحقیقات پیشین می‌توان ادعا کرد که با جست‌وجو و ملاحظه پایگاه‌های اینترنتی تخصصی مرتبط با مقالات، نظیر پایگاه علمی نورمگز یا مگیران چنین برمی‌آید که تاکنون مقالات متعددی در ارتباط با اثر انگشت، نگارش یافته است، ولی از یک سو، قلمرو موضوعی اغلب آن مقاله‌ها مربوط به حوزه علم جرم‌یابی (پلیس علمی کشف جرائم) و تشخیص هویت افراد بوده است. برای مثال، می‌توان به مقاله‌هایی نظیر

بر این اساس، با توجه به عنوان پژوهش و قلمرو موضوعی آن، مطالب این نوشتار در راستای بیان دیدگاه‌های مختلف درباره پرسش اصلی پژوهش، به ترتیب دو قسمت نخست، دیدگاه‌های رایج در خصوص وضعیت جرم‌انگاری جعل اثر انگشت و یا سوءاستفاده از سفید اثر انگشت و دوم، طرح دیدگاه بینابین (از نگارنده) مورد تقسیم بندی قرار گرفته است و پرداختن به مباحثی مانند تبیین مفهوم جرم جعل و یا سوءاستفاده از سفید مهر یا امضا، ارکان و مجازات آن‌ها فاقد ضرورت است..

۱. دیدگاه‌های رایج درباره وضعیت جرم‌انگاری جعل و یا سوءاستفاده از سفید اثر انگشت

قانون‌گذار ایران در اغلب قوانین موجود برای هر کدام از امضا، مهر و یا اثر انگشت افراد از حیث نقش اثباتی و انتسابی، آثار حقوقی یکسانی قائل شده است. مقصود این است که قانون‌گذار ایران اثر انگشت را از لحاظ اعتبار در حکم امضا یا مهر دانسته است. ضمناً، در نظر عرف و رویه قضایی ایران نیز چنین است. برای مثال، امکان طرح ادعای انکار و تردید و یا جعلیت نسبت به خط، امضا، مهر و اثر انگشت در هنگام رسیدگی توسط کسی که آن سند علیه او ابراز شده وجود دارد؛ یا حتی این‌که قانون‌گذار در برخی موارد خاص، درج اثر انگشت را در ذیل سند لازم داشته است، به گونه‌ای که حتی امضا یا مهر کفایت نمی‌کند، و آن زمانی است که سند جزء اسناد رسمی تنظیمی در دفاتر اسناد رسمی یا اداره ثبت اسناد و املاک باشد و یکی از متعاملین بی سواد بوده باشد. اما درباره افراد باسواد یا بی سواد دارای امضا و مهر، نیز اخذ اثر انگشت به تنهایی و یا در کنار امضا و یا مهر نیز از لحاظ حقوقی یا قضایی واجد ارزش و اعتبار است، و لو این‌که قانون‌گذار در موارد زیادی فقط به ذکر واژه «امضاء» و یا «مهر» تصریح داشته باشد.

همان‌طور که اشاره شد، در ارتباط با محور این نوشتار یعنی جاری بودن یا نبودن مقررات کیفری موضوعه حاکم بر جعل امضا و مهر (ماده ۵۲۳ ق.ا.م.ت) و یا سوءاستفاده از سفید مهر و یا امضا (ماده ۶۷۳ ق.ا.م.ت) نسبت به اثر انگشت، میان دکرین حقوق کیفری ایران

«نقش انگشت نگاری در جرم‌یابی» اثر عبدالله دیانتی و «کاربرد انگشت نگاری در جرم‌یابی» اثر حسنعلی مؤذن‌زادگان و نجف حمیدزاده اربابی در فصلنامه کارآگاه (سال ۶، دوره ۲، شماره ۲۴) اشاره کرد. از سوی دیگر، تاکنون هیچ مقاله‌ای در ارتباط با موضوع مقاله حاضر یعنی بررسی اثر انگشت در قلمرو حقوق جزای اختصاصی ایران از حیث جرم بودن جعل اثر انگشت و یا سوءاستفاده از سفید اثر انگشت انجام نشده است.

اختلاف نظر و دو دیدگاه کلی وجود دارد که ذیلاً به بیان هر یک از این دو دیدگاه و استدلال طرفداران آن خواهیم پرداخت.

۱-۱. دیدگاه جرم بودن جعل یا سوءاستفاده از سفید اثر انگشت

اعتقاد غالب حقوق دانان و رویه قضایی بر این است که به رغم سکوت قانون‌گذار در قوانین جزایی ایران، امکان تحقق جرم جعل اثر انگشت یا سوءاستفاده از سفید اثر انگشت و نیز شمولیت مواد قانونی مربوطه از جمله مواد ۵۲۳ و ۶۷۳ ق.م.ا.ت نسبت به اثر انگشت نیز وجود دارد، زیرا آنان اثر انگشت لاقل افراد بی سواد را در حکم امضا و مهر دانسته‌اند. ضمناً، از لحاظ قواعد حقوق مدنی ایران، اثر انگشت آثار حقوقی یکسان با امضا و مهر دارد. علاوه بر آن، در توجیه این دیدگاه گفته شده است: «مهر و اثر انگشت معادل‌های قانونی امضا به معنای خاص هستند» (پور ارشد، ۱۳۹۰، ص. ۱۸۳).

گویا حتی برخی از طرفداران این دیدگاه، در نوشته‌های خود به طور اطلاق به این موضوع اشاره داشته و فرقی بین اثر انگشت افراد باسواد یا بی سواد قائل نشده‌اند. به عبارت دیگر، از نظر آنان حتی جعل اثر انگشت یا سوءاستفاده از سفید اثر انگشت افراد باسواد و یا افراد بی سواد دارای امضا و مهر نیز می‌تواند واجد هر یک از عناوین مجرمانه فوق الذکر بوده باشد برای مثال، برخی حقوق دانان در تأیید این نظر به شرح ذیل چنین بیان داشته‌اند:

”مهر اشخاص و اثر انگشت اشخاصی که امضا ندارند، در حکم امضاست و ساختن آن جعل است. پاراف و اثر انگشت و سایر وسایل تأییدیه در صورتی که ساخته شوند مشمول عنوان جعل خواهند بود. به عبارت دیگر، پاراف و اثر انگشت از وسایل تأییدیه محسوب می‌شوند و با استنباط از تمثیلی بودن طرق ارتکاب جعل در ماده قانونی، داخل در وسیله و طریق ارتکاب جعل محسوب می‌شود (گلدوزیان، ۱۳۸۶، ص. ۶۶۳؛ گلدوزیان، ۱۳۹۳، ص. ۴۷۵؛ سالاری، ۱۳۸۶، ص. ۹۰ و ۹۱).

یا

”برابر آیین‌نامه دفاتر اسناد رسمی، اثر انگشت اشخاصی که فاقد امضا بی سواد می‌باشند همانند مهر آن‌ها در حکم امضای آنان است. لذا ساختن اثر

انگشت اشخاص نیز می‌تواند موجب وقوع جرم گردد، کما آن‌که در قانون آیین دادرسی مدنی نیز در مواردی به اثر انگشت اشاره نمود و اعتبار آن را برابر امضا و مهر دانسته است (سالاری شهرابکی، ۱۳۹۳، ص. ۸۸ و ۹۱؛ مصالایی، ۱۳۸۷، ص. ۴۷؛ سلیمان‌پور، ۱۳۴۲، ص. ۵۳).

همچنین، برخی دیگر از طرف‌داران این دیدگاه بیان داشته‌اند:

”اثر انگشت اشخاص بی‌سواد و مهر آن‌ها به منزله و در حکم امضا است، یعنی ساختن و شبیه‌سازی آن‌ها با توجه به تمثیلی بودن طرق ارتکاب جعل مادی، از مصادیق جعل خواهد بود (ولیدی، ۱۳۸۲، ص. ۱۱۳).

یا گفته شده است:

”کاغذی که فقط اثر انگشت دیگری روی آن می‌باشد مصداق موضوع جرم ماده ۶۷۳ قانون تعزیرات ۱۳۷۵ است، زیرا اثر انگشت نیز به منزله امضا می‌باشد (زارعت، ۱۳۸۵، ص. ۲۵۶؛ الهی‌منش؛ مرادی، ۱۴۰۰، ص. ۲۵۳).

همچنین، بیان شده است:

”با توجه به عبارت «و نظایر اینها» در انتهای ماده ۵۲۳ ق.م.ا (۱۳۷۵) جعل اثر انگشت در حکم جعل امضا است، چون اثر انگشت در ذیل یک سند به معنای تأیید مندرجات متن توسط صاحب اثر انگشت است. ماده ۲۲۴ ق.آ.د.م (۱۳۷۹) نیز جعل اثر انگشت را به رسمیت شناخته است (شیری، ۱۴۰۱، ص. ۳۰ و ۱۵۱).

علاوه بر آن، در تقویت این دیدگاه، برخی دیگر از حقوق‌دانان در تبیین جرم بودن یا نبودن جعل اثر انگشت افراد، ضمن پذیرش دیدگاه جرم بودن جعل اثر انگشت افراد، موضوع را به این نحو تشریح کرده‌اند:

الف. در خصوص جعل با امضا یا اثر انگشت واقعی مثلاً اثر انگشت شخصی را در حالت خواب یا فوت قبل از دفنش بگیرند یا اخذ امضای واقعی شخص به طور متقلبانه، آیا جعل

محسوب می‌شود یا خیر؟ ضمن پذیرش تحقق جرم جعل نسبت به اخذ اثر انگشت واقعی، بیان داشته‌اند که رویه قضایی نیز این اقدام را جعل می‌داند (بارانی، ۱۴۰۳، ص. ۳۴).

ب. در خصوص امکان تحقق جعل اثر انگشت افراد، وقتی که با همدیگر متفاوت بوده و هیچ شباهتی میان اثر انگشت همه افراد وجود ندارد، نیز بیان داشته‌اند: «در ماده ۵۲۳ ق.م.ا.ت اشکال جعل به عنوان تمثیل ذکر شده است و می‌تواند شامل اثر انگشت هم باشد، به این صورت که با زدن اثر انگشت شخصی در کنار نام دیگری، امکان به اشتباه انداختن افراد متعارف وجود دارد و معمولاً هم افراد به خطوط اثر انگشت هم توجه نمی‌کنند (بارانی، ۱۴۰۳، ص. ۳۴؛ شریفی، ۱۴۰۳، ص. ۱۸۲). اما این که آیا درج اثر انگشت ناقص یا منقوش فرد ذیل یک سندی جعل است یا خیر؟ اداره کل حقوقی قوه قضائیه در نظریه مشورتی شماره ۷/۲۷۷۵ مورخ ۱۳۹۳/۱۱/۱۸ چنین پاسخ داده است:

” صرف منقوش کردن سند با اثر انگشت ناقص را با توجه به ماده ۵۲۳ ق.م.ا.ت نمی‌توان از مصادیق جعل در اسناد تلقی کرد، هرچند به قصد تقلب انجام شده باشد (بارانی، ۱۴۰۳، ص. ۳۵ و ۳۶).

همچنین، در رویه قضایی نیز جعل اثر انگشت واجد وصف کیفری و مجازات دانسته شده است. برای مثال می‌توان به نمونه آرای قضایی ذیل اشاره کرد:

۱. دیوان عالی کشور در آرای متعددی جعل اثر انگشت دیگری را جرم و قابل تعقیب و مجازات دانسته است که برخی حقوق دانان در تقویت نظر خود، به آن آرا نیز استناد جستند: رأی شماره ۱۴۴۲-۱۳۶۹/۱۱/۴ صادره از شعبه ۱۳ دادگاه کیفری یک تهران: «به موجب این رأی جعل اثر انگشت شخص مرده جرم شناخته شده است» (بازگیر، ۱۳۷۶، ص. ۱۸۴ تا ۱۸۶).

رأی شماره ۱۲۱۲-۱۳۲۸/۸/۱۰ دیوان عالی کشور: «قانون امضا را تعریف نکرده است و اثر انگشت بی سواد هم نسبت به این قبیل اشخاص امضا محسوب است» (به نقل از: سالاری شهربابکی، ۱۳۹۳، ص. ۹۱).

رأی شماره ۲۵۷۴-۱۳۱۹/۸/۲۵ صادره از شعبه ۵ دیوان عالی کشور: «اگر در ورقه مصالحه نام ساختگی، مهر یا امضا یا محل اثر انگشت منتسب به کسی که ورقه به نام او نوشته شده،

موجود نباشد، چون چنین ورقه‌ای هیچ‌گونه سندیتی ندارد، عمل مشمول موارد موضوعه در قسمت جعل نبوده و جرم به شمار نمی‌رود» (به نقل از: سالاری شهریبایی، ۱۳۹۳، ص. ۸۸).

۲. رأی شماره ۹۲۰۹۹۷۴۴۱۴۱۰۰۶۰۵ مورخ ۱۳۹۳/۱۰/۱۵ صادره از شعبه ۵ دادگاه تجدیدنظر استان آذربایجان غربی (به نقل از: الهی‌منش؛ مرادی اوجقاز، ۱۴۰۰، ص. ۲۵۳، پاورقی)؛ یا دادنامه شماره ۹۳۰۹۹۷۰۲۲۱۰۰۳۲۶ مورخ ۱۳۹۳/۰۴/۱۰ صادره از شعبه ۲۱ دادگاه تجدیدنظر استان تهران نیز دلالت بر امکان تحقق بزه جعل نسبت به اثر انگشت دارد، هرچند در دادنامه مورد اشاره به لحاظ فقدان دلیل کافی، حکم برائت متهم صادر گردیده است (نک: <https://ara.jri.ac.ir/Judge/> Text/۸۰۲۷ تاریخ مشاهده: ۱۴۰۴/۰۷/۲۵).^۷

برخی حقوق‌دانان در تأیید شمولیت موضوع ماده ۶۷۳ ق.م.ا.ت ۱۳۷۵ به سوءاستفاده از سفید اثر انگشت نیز بیان داشته‌اند:

” سفید مهر یا سفید امضا موضوع جرم ماده ۶۷۳ ق.م.ا.ت بوده و مصداق بارز این دو، نوشته‌هایی است که فقط دارای مهر یا امضا هستند، اما نمی‌توان موضوع جرم سفید امضا یا مهر را به این مفهوم فروکاست. بنابراین اگر اثر انگشت و یا نام و نام خانوادگی، امضا شناخته شوند نباید تردیدی در شمول سفید امضا بر آن نمود و بنابراین منظور قانون‌گذار تنها دو واژه «مهر و امضاء» نبوده است (آقایی‌نیا؛ رستمی، ۱۴۰۴، ص. ۳۰۸؛ حبیب‌زاده، ۱۳۹۳، ص. ۲۷۲؛ آزمایش، ۱۳۸۲، ص. ۴۳).

یا برخی در تأیید این نظر معتقدند:

” منظور از مهر در ماده ۶۷۳ ق.م.ا.ت تعزیرات، اعم از خود مهر یا امضا و یا ترکیب آن‌ها، اثر انگشت و بالاخره هر علامتی است که نشان‌دهنده تأیید متن نوشته به وسیله سپارنده باشد (حبیب‌زاده، ۱۳۹۳، ص. ۲۷۲).

برخی حقوق‌دانان در تأیید این دیدگاه بیان کرده‌اند:

” در این‌که اثر انگشت نیز امضا محسوب می‌شود یا خیر، بایستی آن

۸. قابل ذکر است به‌رغم جست‌وجوی دقیق از طریق پایگاه‌های اینترنتی و نیز سایت پژوهشگاه قوه قضائیه (سامانه ملی آرای قضایی)، امکان دسترسی به نمونه آرای قضایی در خصوص جرم بودن یا نبودن جعل اثر انگشت و حتی سوء استفاده از سفید اثر انگشت وجود نداشت و به تعبیر دیگر، نمونه آرای قضایی در این خصوص یافت نشد.

را به منزله امضا دانست، چراکه انتساب آن از امضا به مراتب راحت‌تر و اعتبار آن بیشتر از امضا است. لذا امضای یک برگه سفید یا یک چک، با اثر انگشت زیر برگ سفید تفاوتی ندارد و هر دو قابلیت تعقیب کیفری را دارند. از سویی، شاید بتوان گفت مهر یا امضا از باب غالب آمده است (الهی منش؛ مرادی اوجقان، ۱۴۰۱، ص. ۱۸۶؛ شامبیاتی، ۱۳۹۸، ص. ۲۸۶).

همچنین، گفته شده است:

”این استدلال که ماده ۵۲۳ ق.ا.م.ا.ت به اثر انگشت تصریح نکرده و در نتیجه، جعل در آن مصداق ندارد، با توجه به این‌که جعل اثر انگشت، در بیشتر موارد منتهی به ساختن یا تغییر دادن نوشته یا سند می‌شود و مصادیق مذکور در این ماده، به قید تمثیل (نظایر این‌ها) اشاره شده و افاده حصر نمی‌کنند، قابل پذیرش نیست، زیرا جعل اثر انگشت می‌تواند مصداق بارز ساختن محسوب شده و در صورت قرار گرفتن در نوشته یا سند با ماده ۵۳۶ ق.ا.م.ا.ت قابل انطباق باشد. ضمناً، اثر انگشت را می‌توان مصداقی از علائم محسوب نمود که اعتباری همچون امضا دارد. افزون بر این، ماده ۶۷ قانون ثبت اسناد و املاک و نیز مواد ۵۳، ۶۰، ۶۹، ۱۳۲، ۱۴۱، ۱۹۹، ۲۰۷، ۲۱۲، ۳۱۹، ۴۸۸ و ۶۵۵ ق.آ.د.ک، اثر انگشت را در ردیف امضا و هم‌تراز با آن شناسایی کرده و اثر انگشت افراد بی‌سواد و فاقد توانایی امضا کردن را اعتبار و رسمیت بخشیده است (آقایی نیا؛ رستمی، ۱۴۰۳، ص. ۱۸۷).

علاوه بر این، نظر هیئت عالی و اتفاقی موضوع صورتجلسه نشست قضایی مورخ ۱۳۸۱/۰۸/۱۶ برگزار شده در شهر شبستر از استان آذربایجان شرقی با موضوع «امکان استفاده از اثر انگشت به جای مهر در اسناد تجاری»، چنین بوده است:

”نظر هیئت عالی: هرچند از مقررات مواد ۲۲۳ و ۳۰۹ و ۳۱۱ قانون تجارت و مواد ۳ و ۴ قانون صدور چک مصوب سال ۱۳۵۵ و اصلاحیه‌های بعدی آن به ظاهر چنین استنباط می‌شود که برات و سفته باید به امضا و یا مهر، دهنده برات، سفته و چک، به امضای صادرکننده آن برسد، نظر به این‌که مفاد ماده ۲۲۶ قانون تجارت،

در مقام احصای شرایط اساسی تنظیم برات، موارد هفتگانه‌ای را ذکر کرده که در صورت فقدان هر یک از آن شرایط، برات مشمول مقررات راجع به اسناد تجارتي نیست و ذکرى از امضا يا مهر برات و همچنين قيد كلمه برات روى ورقه نكرده است و از آنجاکه مراد و منظور از امضا يا مهر اسناد تجارتي، قبول تعهد بر پرداخت به موقع مبلغ مندرج در آن اسناد بوده و به لحاظ اين‌که در عرف جامعه ما اثر انگشت هم متضمن اين معناست و ذکر عبارت امضا يا مهر از باب وجه غالب بوده است، به نظر مى‌رسد در صورتى که اسناد تجارتي داراي اثر انگشت به جای امضا باشند، باز هم قواعد و مقررات قانون تجارت بر آن‌ها حاکم است. **نظر اتفاقی:** مطابق ماده ۲۲۳ و ۳۰۸ قانون تجارت برات و سفته به امضا يا مهر برات دهنده يا صادرکننده سفته و برابر ماده ۳۱۱ قانون مرقوم چک بايد با امضای صادرکننده باشد. لذا چنانچه صادرکننده به جای امضا اثر انگشت خود را ذیل اسناد مرقوم زده باشد سند موصوف را نمی‌توان سفته يا برات يا چک تلقی نمود. دارنده نمی‌تواند از مزایای قانون تجارت بهره‌مند گردد، بلکه می‌توان به عنوان یک سند مدنی تعهدآور تلقی کرد (نک: <https://davoudabadi.ir/page/8053176> تاریخ مشاهده: ۲۶/۱۴۰۴/۰۷).

همچنین، در تقویت دیدگاه گروه نخست نیز می‌توان چنین استدلال کرد:

اولاً، قانون‌گذار در قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۷۹، در فصل مربوط به رسیدگی به دلایل (اسناد: انکار و تردید، ادعای جعلیت و رسیدگی به صحت و اصالت اسناد) همواره در کنار واژه‌های «امضاء و مهر»، واژه «اثر انگشت» را نیز به کار برده است (مواد ۲۱۶، ۲۲۳، ۲۲۴ و ۲۲۶ ق.آ.د.م مصوب ۱۳۷۹).

ثانیاً، استفاده قانون‌گذار از واژه «امضاء و مهر» در مواد قانونی فوق‌الذکر و یا در قوانین دیگر مثلاً بند ۳ ماده ۴۹ قانون ثبت مصوب ۱۳۱۰ با اصلاحات و الحاقات بعدی ناظر به موارد اغلب بوده و قانون‌گذار قصد خروج اثر انگشت را نداشته است.

ثالثاً، نه تنها ارزش اثباتی و قضایی اثر انگشت به عنوان یکی از ادله اثبات دعوا همانند امضا و مهر بوده، که حتی اثر انگشت هیچ کسی در دنیا با دیگری مشابه نخواهد بود. لذا جرم ندانستن جعل اثر انگشت یا سوءاستفاده از سفید اثر انگشت برخلاف مقصود واقعی

قانون‌گذار و منطق حقوقی (لزوم هماهنگی میان ضمانت اجرا در حقوق مدنی با حقوق کیفری) است و یک نوع ترجیح بلامرجح محسوب خواهد شد.

البته معاونت حقوقی و امور مجلس قوه قضائیه نیز همسو با دیدگاه فوق و در راستای رفع ابهام و اشکال قانونی موجود پیرامون شمول جرم جعل نسبت به اثر انگشت افراد (اعم از افراد باسواد یا بی سواد و یا عاجز از امضا یا قادر به آن) در زمستان ۱۴۰۳، اقدام به تدوین پیش نویس لایحه اصلاح باب پنجم قانون مجازات اسلامی (لایحه تعزیرات) نمود که به موجب ماده ۱۱۶ از لایحه مزبور به صراحت جعل اثر انگشت افراد را به طور مطلق مورد جرم انگاری به شرح ذیل قرار داده است:

„ جعل عبارت است از ساختن نوشته یا سند یا هر گونه تغییر در نوشته یا سند اصیل از قبیل خراشیدن، تراشیدن، قلم بردن، الحاق، محو، اثبات، سیاه کردن، تقدیم یا تأخیر تاریخ نسبت به تاریخ حقیقی آن، الصاق نوشته‌ای به نوشته دیگر یا تحریف مطالب یا اظهارات دیگری حین تقریر آن‌ها یا شبیه سازی یا ساختن مهر یا امضای اشخاص یا به کار بردن مهر دیگری بدون اجازه صاحب آن‌ها یا انگشت زدن به جای دیگری یا ساختن اثر انگشت دیگری یا به کار بردن آن بدون رضایت وی در فضای واقعی یا مجازی و نظایر آن‌ها به قصد تقلب. تبصره- ارتکاب رفتارهای موضوع این ماده در تصویر یا رونوشت سند یا نوشته، اعم از این که تصدیق شده یا متعاقباً تصدیق شود، در حکم جعل محسوب می گردد (نک: <https://vokalapress.ir> / تاریخ مشاهده: ۱۴۰۴/۰۷/۲۵).

۲-۱. دیدگاه جرم نبودن جعل یا سوءاستفاده از سفید اثر انگشت

برخی حقوق دانان محترم با تکیه بر اصول و قواعد حاکم بر حقوق جزا از جمله اصل قانونی بودن جرم و مجازات، اصل برائت و قواعدی تفسیری مانند قاعده تفسیر مضیق از قوانین جزایی و منع تفسیر موسع و منع توسل به قیاس در امور جزایی و تفسیر به نفع متهم (قاعده درء - ماده ۱۲۰ قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲)، بر این اعتقادند که در حقوق موضوعه ایران، ساختن اثر انگشت یا سوءاستفاده از سفید اثر انگشت، جرم و قابل مجازات نیست. برای مثال، گفته شده است:

”ظاهراً نمی‌توان جعل اثر انگشت را در حکم جعل امضا دانست و با توجه به عدم نص صریح و لزوم تفسیر مضیق نصوص جزایی، این امر نیاز به جرم‌انگاری خاص از سوی مقنن دارد (میرمحمد صادقی، ۱۴۰۴، ص. ۲۸۴؛ فضلی، ۱۴۰۱، ص. ۲۸۳).

”... چون ماده ۵۲۳ ق.م.ا.ت.ع تعزیرات فقط از امضا و مهر نام برده شده، لذا نوشته بدون امضا و مهر، هرچند دارای اثر انگشت باشد، از مصادیق بزه جعل خارج است (پیمانی، ۱۳۶۶، ص. ۱۱).

همچنین، در تقویت این نظر برخی معتقدند:

”مصادیق مذکور در ماده ۶۷۳ ق.م.ا.ت.ع ۱۳۷۵ حصری می‌باشد نه تمثیلی. دلیل دیگری که تقویت‌کننده این استدلال است، این‌که، در زمان تدوین قانون مجازات اسلامی و حتی قبل از آن (قانون تعزیرات ۱۳۶۲ و قانون مجازات عمومی ۱۳۰۴) فقط از مهر و امضا استعمال شده و نمی‌توان ادعا نمود که در زمان تصویب مواد یادشده، اثر انگشت اثر خارجی نداشته است، بلکه اثر انگشت قدمتی حدوداً ۱۶۰ ساله دارد (از سال ۱۸۵۸ میلادی اثر انگشت کشف گردیده)، یعنی ۸۰ سال قبل از تصویب قانون مجازات عمومی (۱۳۰۴)، اثر انگشت، فواید و انواع آن کشف شده بود و اگر قانون‌گذار می‌خواست سوءاستفاده از سفید اثر انگشت را به مانند سفید امضا مجرمانه تلقی بکند با ابهامی مواجه نبود، چراکه در آن زمان، اثر انگشت کشف گردیده بود و عدم ذکر آن در قانون سابق و فعلی حکایت از رد ادعای کسانی دارد که اعتقاد دارند که جرم موضوع ماده ۶۷۳ ق.م.ا.ت.ع شامل اثر انگشت خواهد بود (مؤیدی، ۱۴۰۱، ص. ۱۳۷۲).

در مقایسه میان این دیدگاه با دیدگاه قبلی باید گفت که دیدگاه نخست با واقعیت‌های عملی و حقوقی جامعه به لحاظ کاربرد و اهمیت حقوقی و قضایی اثر انگشت همسوست، ولی دیدگاه دوم با اصول و تکنیک‌های تفسیری حقوق جزا همخوانی دارد. به عبارت دیگر، نمی‌توان راه حل سکوت قانون جزایی را با تفسیر موسع از آن برطرف کرد، چراکه این پذیرش

تفسیر موسع از قوانین جزایی به منزله توسعه جرم‌انگاری قضایی تلقی شده که با اهداف و مبانی فلسفی و حقوقی اصل قانونی بودن جرائم و مجازات‌ها منافات دارد.

۲. طرح دیدگاه بینابین

با توجه به نقاط قوت و ضعف دو دیدگاه رایج درباره موضوع و در نظر گرفتن قوانین و مقررات موجود از حیث ضرورت اخذ اثر انگشت افراد خاص در موارد مشخص و عدم کاربرد قضایی و حقوقی امضای آن افراد از یک سو، و ضرورت پایبندی به اصول و قواعد حقوق جزا و نیز اقتضای منطق حقوقی از سوی دیگر، نگارنده قائل به طرح دیدگاه سوم در قالب یک رویکرد تلفیقی است، هرچند در جمع‌بندی نهایی، دیدگاه نخست را به لحاظ تطبیق با واقعیت‌های اجتماعی و منطق حقوقی و قضایی قابل دفاع‌تر دانسته و با ابتنا بر آن دیدگاه، پیشنهادها مناسبی داده است، ولی در شرایط فعلی با لحاظ موارد قانونی خاص به شرح ذیل، تا زمان اصلاح و تغییر در قوانین، باید دیدگاه بینابین را در محاکم قضایی قابل اجرا دانست، با این قید که این دیدگاه تاکنون در میان دیدگاه‌های رایج، ارائه و مشاهده نشده است.

بر اساس دیدگاه بینابین (تأکید از نگارنده)، می‌توان قائل به این شد که در حقوق کیفری موضوعه ایران، با ابتنا بر قوانین و مقررات موجود و نیز اصل قانونی بودن جرم و مجازات و همچنین قاعده تفسیر مضیق از قوانین جزایی و قاعده تفسیر به نفع متهم، صرفاً جعل اثر انگشت یا سوءاستفاده از سفید اثر انگشت در موارد خاص جرم خواهد بود. به عبارت دیگر، در قوانین و مقررات فعلی ایران، اثر انگشت افراد در شرایط و موارد خاصی در حکم امضا تلقی می‌شود و علی‌الاصول اثر انگشت نمی‌تواند جایگزین امضا محسوب گردد.

۱-۲. جرم بودن سوءاستفاده یا جعل اثر انگشت افراد بی‌سواد و افراد باسواد عاجز از امضا

به موجب این دیدگاه، صرفاً اثر انگشت افراد بی‌سواد یا افراد باسواد عاجز از امضا، در حکم امضا تلقی شده است و جعل اثر انگشت این افراد یا سوءاستفاده از آن می‌تواند واجد وصف کیفری و مشمول مواد حسب مورد ۵۲۳ یا ۶۷۳ ق.ا.م.ت شود. دلایل و مستندات قانونی مبنی بر جرم بودن سوءاستفاده یا جعل اثر انگشت افراد بی‌سواد و افراد باسواد عاجز از امضا عبارت‌اند از:

۱. قوانین و مقرراتی چون قانون ثبت اسناد و املاک مصوب ۱۳۱۰ با اصلاحات و الحاقات

بعدی، آیین‌نامه اجرای مفاد اسناد رسمی لازم‌الاجرا و طرز رسیدگی به شکایت از عملیات اجرایی مصوب ۱۳۸۷، قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۷۹ و یا قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ با اصلاحات و الحاقات بعدی، جملگی جزء قوانین شکلی آمره محسوب می‌شوند که می‌توانند به عنوان یک معیار قانونی منطقی در جهت کشف مقصود واقعی قانون‌گذار از حیث موارد رسمیت داشتن یا نداشتن اثر انگشت افراد و موارد کاربرد آن و نیز جایگزینی آن به جای امضا قابل اتکا باشند. مذاقه در مفاد قوانین و مقررات فوق‌الذکر، صرفاً حکایت از این واقعیت دارد که اثر انگشت افراد تحت شرایط و موارد خاص قابلیت جایگزینی به جای امضا را دارد و در حکم امضا تلقی می‌شود. به عبارت دیگر، قوانین یادشده، تصریحاً اشاره به اعتبار قانونی داشتن اثر انگشت در شرایط و موارد خاص دارد و در خارج از این شرایط و موارد خاص، اثر انگشت افراد به تنهایی فاقد آثار حقوقی لازم خواهد بود، زیرا:

اولاً، قانون‌گذار در قانون ثبت اسناد و املاک و نیز آیین‌نامه اجرای مفاد اسناد رسمی لازم‌الاجرا و طرز رسیدگی به شکایت از عملیات اجرایی مصوب ۱۳۸۷، در مواد مختلف قانونی از واژه «اخذ امضا» در دفاتر ثبت استفاده نموده و اثر انگشت را صرفاً برای افراد بی‌سواد پیش‌بینی کرده است. به موجب ماده ۶۷ قانون ثبت، «ثبت سند باید برای شخص بی‌سواد قرائت شده و این قرائت و همچنین رضایت مشارالیه باید در دفتر ثبت قید و از طرف معتمد امضا گردد. معامله‌کننده بی‌سواد نیز باید علامت انگشت خود را ذیل ثبت سند بگذارد». همچنین، ماده ۱۵ آیین‌نامه اجرای فوق‌الذکر نیز مقرر داشته است: «مأمور اجرا مکلف است ظرف ۴۸ ساعت از زمان دریافت اوراق اجرائیه، یک نسخه از آن را به شخص متعهد تسلیم و رسید بگیرد ... اگر اشخاص نامبرده بی‌سواد باشند اثر انگشت آن‌ها باید در ذیل برگ اجرایی و سایر اوراق منعکس شود ...». بنابراین، با توجه به مقررهای قانونی یادشده، ثبت اثر انگشت در اسناد رسمی، مخصوص افراد بی‌سواد بوده و برای گرفتن اثر انگشت از اشخاص باسواد مجوزی وجود ندارد. وانگهی، بند «۵» بخشنامه شماره ۱۱/۳۷۱۰۰ مورخ ۱۳۷۹/۱۱/۲۵ قانون سردفتران و دفتریاران تهران، دلالت بر عدم جواز اخذ اثر انگشت از افراد باسواد دارد، به این معنا که در دفاتر اسناد رسمی، اخذ اثر انگشت از افرادی که توانایی نوشتن و خواندن دارند، مجاز نیست و تنها از اشخاص بی‌سواد می‌توان اثر انگشت گرفت.

ثانیاً، قانون‌گذار نه تنها با به کار بردن واژه «یا» میان دو کلمه «امضاء» و «اثر انگشت» در تمام

مواد ۵۳، ۶۰، ۶۹، ۱۳۲، ۱۴۱، ۱۹۹، ۲۰۷، ۲۱۲، ۳۱۹، ۴۸۸ و ۶۵۵ ق.آ.د.ک، حتی تصریحاً در تبصره ذیل ماده ۵۳ قانون یادشده، چنین مقرر داشته است: «در این ماده و در سایر مواد مقرر در این قانون که اخذ امضا و یا اثر انگشت شخص پیش‌بینی شده است، اثر انگشت در صورتی دارای اعتبار است که شخص قادر به امضا نباشد». لذا تبصره مذکور، می‌تواند دلیل قطعی بر کشف مقصود واقعی قانون‌گذار ایران بوده که اثر انگشت افراد صرفاً در موارد و شرایط خاص دارای اعتبار و ارزش قانونی است و اثر انگشت افراد [باسوادی] که قادر به امضا بوده، به‌تنهایی فاقد ارزش و اعتبار قانونی است و لذا اخذ اثر انگشت از این افراد به‌تنهایی ذیل صورت مجلس و اوراق قضایی قابلیت استناد و ارزش قانونی را ندارد، حتی قانون‌گذار در ماده ۶۳ ق.آ.د.ک، تخلف از مفاد ماده ۵۳ را جرم تلقی و برای مرتکب محکومیت به سه ماه تا یک سال انفصال از خدمات دولتی پیش‌بینی کرده است.

ثالثاً، بند «۷» از ماده ۵۱ ق.آ.د.م مصوب ۱۳۷۹ نیز مؤید دیگر بر تقویت این دیدگاه بوده که اثر انگشت فقط در شرایط خاص می‌تواند به‌عنوان جایگزین امضا دارای اعتبار باشد. قانون‌گذار در این مقرر قانونی در مقام بیان احصای شرایط دادخواست، در بند «۷» از ماده ۵۱ قانون مزبور چنین تصریح داشته است: «بند ۷- امضاء دادخواست‌دهنده و در صورت عجز از امضاء، اثر انگشت او».

۲. با توجه به صراحت مقرره‌های قانونی فوق‌الذکر از یک سو، و جنبه شکلی و آمرانه داشتن این قوانین و مقررات از سوی دیگر، قائل به شمول مواد ۵۲۳ و ۶۷۳ ق.م.ا.ت بر مطلق موارد اثر انگشت (چه اثر انگشت افرادی که قادر به امضا بوده و چه افرادی که قادر به امضا نباشند)، با اصول مسلم حقوق کیفری مانند اصل قانونی بودن جرم و مجازات و همچنین، با قواعد تفسیر حقوق کیفری نظیر قاعده تفسیر مضیق از قوانین جزایی و قاعده تفسیر به نفع متهم (ماده ۱۲۰ ق.م.ا.م مصوب ۱۳۹۲)، مغایرت آشکار دارد و در واقع، برخلاف تفسیر غایی و منطقی از مقررات شکلی و آمرانه محسوب می‌شود.

۳. تلقی اثر انگشت به‌عنوان مصداقی از علائم قانوناً محل اشکال جدی خواهد بود، زیرا نه تنها این دو واژه از لحاظ مفهومی، متفاوت بوده، که مهم‌تر این‌که، قانون‌گذار در مواد ۵۲۵ و ۵۲۸ تا ۵۳۰ ق.م.ا.ت، موارد کاربرد علائم به موضوع جعل را احصا کرده است. به عبارت دیگر،

موارد کاربرد علائم فقط ناظر بر تعیین عیار طلا و نقره، علامت ادارات دولتی یا مؤسسات عمومی غیردولتی و شرکت‌های غیردولتی و تجارتخانه‌ها پیش‌بینی شده است. لذا مطابق این دیدگاه، بنابه دلایل یادشده، جعل اثر انگشت افراد باسواد که قادر به امضا هستند یا سوءاستفاده از سفید اثر انگشت این افراد، جرم و قابل مجازات نخواهد بود و در صورت استفاده و ارائه آن به قصد بردن مال دیگری، فقط می‌تواند مصداق مانور متقلبانه و سپس حسب مورد شروع به کلاهبرداری یا کلاهبرداری موضوع ماده ۱ ق.ت.م.م.ا.ک مصوب ۱۳۶۷ تلقی شود.

۲-۲. جرم نبودن سوءاستفاده یا جعل اثر انگشت افراد باسواد قادر به امضا

به موجب دیدگاه بینابین، جعل اثر انگشت افراد باسواد قادر به امضا از شمول وصف کیفری مزبور خارج خواهد بود، چراکه جرم دانستن جعل یا اثر انگشت این دسته از افراد نه تنها با مقصود قانون‌گذار ایران در قوانین موضوعه فوق‌الذکر، بلکه با اصول و قواعد تفسیری حاکم بر حقوق جزا نیز منافات دارد که شرح آن در بالا گذشت. با وجود این، ایراد و اشکال اساسی وارد بر پذیرش این دیدگاه می‌تواند شامل موارد زیر باشد:

الف. اشکال حقوقی و فنی:

۱. تمییز میان اثر انگشت افراد بی‌سواد و افراد باسواد عاجز از امضا یا سوءاستفاده از آن با اثر انگشت افراد باسواد قادر به امضا در این خصوص، فاقد توجیه حقوقی و منطقی خواهد بود، زیرا خصوصیتی پیرامون موضوع در تفکیک میان افراد مزبور وجود ندارد.

۲. ارزش اثباتی اثر انگشت افراد در رسیدگی‌های قضایی به عنوان یکی از ادله اثبات دعوا به مراتب می‌تواند بالاتر از حتی امضا و مهر باشد، چراکه اثر انگشت هیچ‌کسی در دنیا با دیگری مشابه نخواهد بود.

۳. تفکیک مزبور برخلاف مقصود واقعی قانون‌گذار و منطق حقوقی (لزوم هماهنگی میان ضمانت اجرا در حقوق مدنی با حقوق کیفری) و یک نوع ترجیح بلامرجه محسوب خواهد شد، زیرا قانون‌گذار در قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۷۹، در فصل مربوط به رسیدگی به دلایل، همواره در کنار واژه «امضاء و مهر»، واژه «اثر انگشت» را نیز به کار برده است (مواد ۲۱۶، ۲۲۳، ۲۲۴ و ۲۲۶ ق.آ.د.م. مصوب ۱۳۷۹).

ب. اشکال عملی:

پذیرش دیدگاه سوم می‌تواند منجر به بروز ایراد عملی از حیث اثبات مسئله عجز یا توانایی افراد باسواد در درج امضا شود. به عبارت دیگر، گاهی اوقات اثبات دقیق قضیه که افراد در زمان تنظیم یک سند غیرواقعی عاجز از امضا، مثلاً به دلیل شکستگی یا هر نوع آسیب وارد شده به دست، بوده یا نبوده، کار آسانی نیست.

نتیجه‌گیری

یافته‌های این مقاله در پاسخ به این سؤال که آیا در حقوق کیفری ایران، با توجه به سکوت قانون‌گذار در موادی چون ۵۲۳ و یا ۶۷۳ ق.م.ا.ت ۱۳۷۵ نسبت به قید «اثر انگشت» در کنار امضا و مهر از یک سو، و ضرورت اتکای قاضی کیفری به تکنیک‌ها و اصول حاکم بر تفسیر قوانین جزایی، اثر انگشت را می‌توان در حکم امضا تلقی کرد؟، بیانگر این است که در این باره دو دیدگاه رایج میان دکترین حقوق کیفری ایران وجود دارد که برخی قائل به جرم نبودن جعل اثر انگشت یا سوءاستفاده از آن در تمام موارد، و برخی دیگر قائل به جرم بودن آن در مطلق موارد بوده و هر کدام از طرف داران دو دیدگاه فوق، دلایل و توجیهاتی ارائه کردند که در این پژوهش به آن اشاره شده است.

اما در شرایط فعلی، با توجه به نقاط قوت و ضعف دو دیدگاه مذکور و لحاظ قوانین موضوعه از حیث ضرورت اخذ اثر انگشت از افراد بی‌سواد در موارد خاص و عدم تأثیر اخذ امضا از آنان و همچنین، لزوم تقیید قاضی کیفری به اصول و قواعد اساسی حاکم بر حقوق جزا، نگارنده برخلاف دیدگاه‌های رایج، قائل به طرح دیدگاه سوم در قالب یک رویکرد تلفیقی بوده که بر مبنای آن صرفاً اثر انگشت افراد بی‌سواد یا افراد باسواد عاجز از امضا، دارای اثر حقوقی و قضایی است و لذا جعل اثر انگشت این افراد یا سوءاستفاده از آن می‌تواند واجد وصف کیفری و مشمول مواد حسب مورد ۵۲۳ و یا ۶۷۳ ق.م.ا.ت شود. با وجود این، نگارنده به لحاظ تطبیق بیشتر دیدگاه نخست با واقعیت‌های اجتماعی و قضایی و همچنین ایرادهای فنی و حقوقی و نیز عملی متعدد وارد بر دیدگاه تلفیقی، آن را (دیدگاه نخست) را بر دیدگاه‌های دیگر ترجیح خواهد داد که همسو با آن قانون‌گذار ایران (معاونت حقوقی و امور مجلس قوه قضائیه) نیز در راستای اجرای بهتر عدالت و به منظور رفع این ابهام، در ماده ۱۱۶ از پیش نویس لایحه

اصلاح باب پنجم قانون مجازات اسلامی (لایحه تعزیرات) صراحتاً اشاره به واژه «اثر انگشت» به طور مطلق (اعم از اثر انگشت افراد باسواد یا بی‌سواد) در کنار امضا و مهر کرده است. لذا پیشنهاد می‌شود: اولاً، ماده ۱۱۶ از لایحه یادشده، از آن حیث بدون تغییر مورد تصویب نهایی در مجلس شورای اسلامی و تأیید شورای محترم نگهبان قرار گیرد، یعنی جعل اثر انگشت همه افراد اعم از باسواد و بی‌سواد را جرم بداند و برایش مجازات در نظر گیرد. ثانیاً، قانون‌گذار در ماده ۶۷۴ ق.م.ا.ت نیز عبارت «اثر انگشت کلیه افراد» را اضافه نموده که در نتیجه آن، سوءاستفاده از سفید اثر انگشت همه افراد نیز جرم و قابل مجازات دانسته شود.

ملاحظات اخلاقی

حامی مالی

نویسنده در نگارش مقاله هیچ گونه کمک مالی مشخصی از نهادهای تأمین مالی در بخش‌های دولتی، تجاری یا غیرانتفاعی دریافت نکرده است.

مشارکت نویسندگان

نویسنده در نگارش و پژوهش مقاله مستقل است و با کسی مشارکت نداشته است.

اعلامیه هوش مصنوعی مولد و فناوری‌های مبتنی بر هوش مصنوعی در فرایند نگارش

در نگارش این مقاله از هیچ هوش مصنوعی استفاده نشده است.

تعارض منافع

بنابر اظهار نویسنده، این مقاله تعارض منافع ندارد.

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

نویسنده از جعل داده‌ها، تحریف، سرقت علمی و هر گونه سوءرفتار پژوهشی اجتناب کرده و اصول اخلاقی را در انجام و انتشار این پژوهش علمی رعایت نموده است.

بیانیه دسترسی به داده‌ها

هیچ داده‌ای در دسترس نیست.

فهرست منابع

۱. آزمایش، علی. (۱۳۸۲ش). **تقریرات حقوق کیفری**، (ج. اول؛ باب جرایم علیه اموال، قسمت دوم؛ تحریر: سید عمادالدین طباطبائی). دانشکده حقوق و علوم سیاسی. دانشگاه تهران.
۲. آقایی نیا، حسین؛ رستمی، هادی. (۱۴۰۴ش). **حقوق کیفری اختصاصی ۱**، (جرایم علیه اموال و مالکیت؛ ج. پنجم). تهران: میزان.
۳. آقایی نیا، حسین؛ رستمی، هادی. (۱۴۰۳ش). **حقوق کیفری اختصاصی ۲**، (جرایم علیه مصالح عمومی کشور؛ ج. سوم). تهران: میزان.
۴. الهی منش، محمدرضا؛ مرادی اوجقاز، محسن. (۱۴۰۱ش). **حقوق کیفری اختصاصی ۱**، (جرایم علیه اموال و مالکیت؛ ج. اول). تهران: مجد.
۵. الهی منش، محمدرضا؛ مرادی اوجقاز، محسن. (۱۴۰۰ش). **حقوق کیفری اختصاصی ۲**، (جرایم علیه امنیت و آسایش عمومی؛ ج. اول). تهران: مجد.
۶. انصاری، ولی الله. (۱۳۸۰ش). **کشف علمی جرایم**، (ج. اول). تهران: سمت.
۷. بارانی، محمد. (۱۴۰۳ش). **جعل و تزویر در قانون و رویه قضایی ایران**، (ج. دهم). تهران: مرکز مطبوعات و انتشارات قوه قضائیه.
۸. بازگیر، یداله. (۱۳۷۶ش). **سرقت، جعل و خیانت در امانت در آرای دیوان عالی کشور**، (ج. اول). تهران: حقوقدان.
۹. پور ارشد، نادر. (۱۳۹۲ش). امضاء در حقوق ایران. پژوهش‌های حقوق خصوصی، (۱)، ۱۶۱-۱۸۴. دسترس‌پذیر در: <https://jpl.sdil.ac.ir/article-42287.html>
۱۰. پیمانی، ضیاءالدین. (۱۳۶۵-۶۶ش). **حقوق کیفری اختصاصی**، (جزوه درسی). کارشناسی ارشد، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران.
۱۱. حبیب‌زاده، محمدجعفر. (۱۳۹۳ش). **حقوق جزای اختصاصی**، (جرایم علیه اموال؛ ج. هفتم). تهران: سمت.
۱۲. دیانتی، عبدالله. (۱۳۹۲ش). نقش انگشت‌نگاری در جرم‌یابی. کارآگاه، ۷(۲۴)، ۱۱۶-۱۳۹. دسترس‌پذیر در: <http://det.jrl.police.ir/article-10445.html>
۱۳. زراعت، عباس. (۱۳۸۵ش). **حقوق جزای اختصاصی ۲**، (جرایم علیه اموال و مالکیت؛ ج. اول). تهران: فکرسازان.
۱۴. سالاری، مهدی. (۱۳۸۶ش). **حقوق جزای اختصاصی**، (جعل و تزویر؛ ج. اول). تهران: میزان.
۱۵. سالاری شهربابکی، میرزا مهدی. (۱۳۹۳ش). **حقوق کیفری اختصاصی**، (تحلیل جرم جعل و تزویر؛ ج. سوم). تهران: جنگل.

۱۶. سلیمان پور، محمد. (۱۳۴۲ش). **جعل اسناد در حقوق ایران و از نظر حقوق تطبیقی**، (ج. اول). تهران: گنج دانش.
۱۷. شامبیاتی، هوشنگ. (۱۳۹۸ش). **حقوق جزای اختصاصی**، (جرائم علیه مصالح عمومی کشور؛ ج. ۲، ج. ۲). تهران: مجد.
۱۸. شریفی، محسن. (۱۴۰۳ش). تأملی بر رویکرد لایحه اصلاح باب پنجم قانون مجازات اسلامی (تعزیرات) راجع به جعل و استفاده از سند مجعول. **آموزه‌های حقوق کیفری**، ۲۱(۲۸)، ۱۷۷-۲۰۴. <https://doi.org/10.30513/cld.2025.6425.2073>
۱۹. شیرینی، عباس. (۱۴۰۱ش). **حقوق جزای اختصاصی**، (جعل و تزویر؛ ج. سوم). تهران: میزان.
۲۰. عمید، حسن. (۱۳۵۷ش). **فرهنگ فارسی**، (ج. ۱۲). تهران: امیرکبیر.
۲۱. گلدوزیان، ایرج. (۱۳۸۶ش). **حقوق جزای اختصاصی**، (ج. ۱۳). تهران: دانشگاه تهران.
۲۲. گلدوزیان، ایرج. (۱۳۹۳ش). **محشای قانون مجازات اسلامی**، (ج. ۳). تهران: مجد.
۲۳. فضلی، امیر. (۱۴۰۱ش). تحلیل جزائی عناصر سازنده جرم جعل و استفاده از سند مجعول در نظام کیفری ایران. **رهیافت‌های نوین در مطالعات اسلامی**، ش. ۱۲، ص. ۲۸۳-۳۱۴. دسترس‌پذیر در: <http://noo.rs/erTHq>
۲۴. مؤذن‌زادگان، حسنعلی؛ حمیدزاده اربابی، نجف. (۱۳۹۲ش). کاربرد انگشت‌نگاری در جرم‌یابی. **کارآگاه**، ۷(۲۴)، ۹۸-۱۱۵. دسترس‌پذیر در: http://det.jrl.police.ir/article_10444.html
۲۵. مؤیدی، محمد صالح. (۱۴۰۱ش). بررسی جرم سوءاستفاده از سفید مهر و سفید امضاء. **جامعه‌شناسی سیاسی ایران**، ۵(۱۱)، ۱۳۶۶-۱۳۸۰. doi: 10.30510/psi.2022.316613.2674. دسترس‌پذیر در: https://jou.spsiran.ir/article_157159.html
۲۶. مصلاهی، علیرضا. (۱۳۸۷ش). **جعل و تزویر در حقوق کیفری ایران**، (ج. دوم). تهران: خط سوم.
۲۷. منصورآبادی، عباس؛ فتحی، محمد جواد. (۱۳۹۰ش). **جعل و تزویر و جرائم وابسته**، (ج. ۱). تهران: سمت.
۲۸. میرمحمدصادقی، حسین. (۱۴۰۴ش). **حقوق کیفری اختصاصی**، (جرائم علیه مصالح عمومی کشور؛ ج. ۴۷). تهران: میزان.
۲۹. ولیدی، محمد صالح. (۱۳۸۲ش). **حقوق جزای اختصاصی**، (ج. اول). تهران: دانشگاه پیام نور.

وبگاه‌ها

۳۰. <https://davoudabadi.ir/page/8053176> بازبایی شده در ۱۴۰۴/۰۷/۲۶
۳۱. <https://ara.jri.ac.ir/Judge/Text/8027> بازبایی شده در ۱۴۰۴/۰۷/۲۵
۳۲. <https://vokalapress.ir> بازبایی شده در ۱۴۰۴/۰۷/۲۵
۳۳. <https://maxasecurity.com/blog/fingerprint-forgery> تاریخ مشاهده: ۱۴۰۴/۱۰/۰۲

Resources

1. Amid, Hasan (1962), *Persian Dictionary*, 12th Ed., Tehran, Amir Kabir Publication. [In Persian]
2. Aghaieenia, Hosain and Rostami, Hadi (2024), *Special Criminal Law* (Property Crimes), 5th Ed., Tehran, Mizan Publication. [In Persian]
3. Aghaieenia, Hosain and Rostami, Hadi (2023), *Special Criminal Law* (Crimes Against Public Order), 3rd Ed., Tehran, Mizan Publication. [In Persian]
4. Ansari, Valiollah (2000), *Science Detection of Crimes*, 1st Ed., Tehran, Samt Publication. [In Persian]
5. Azmayesh, Ali (2002), *Utterances of Criminal Law*, First Version (Property Crimes, second part), political Sciences and Law Faculty, Tehran University [In Persian]
6. Bazgir, Yadollah (1996), *Theft, Forgery and Breach of Trust in Verdicts of Supreme Court*, 1st Ed., Tehran, Judiciary Publication. [In Persian]
7. Barani, Mohammad (2023), *Forgery and Camouflage in Act and precedent of Iran*, 10th Ed., Tehran, the Press Centre Judiciary Publication. [In Persian]
8. Dianati, Abdollah (2012), *Application of Fingerprinting in Detection of Crime*, Karagah Journal, Number 24. [In Persian]
9. Elahimanesh and Ojghaz Moradi (2021), *Special Criminal Law* (property Crimes), 1st Ed., Tehran, Majd Publication. [In Persian]
10. Elahimanesh and Ojghaz Moradi (2020), *Special Criminal Law* (Crimes Against Security and Public Order), 1st Ed., Tehran, Majd Publication. [In Persian]
11. Fazli, Amir (2021), Penal Analysis of Elements Forgery Crime and Using of Forged Object in Iranian Criminal Law, *Journal of Modern Approaches in Islamic Studies*, Number 12. [In Persian]
12. Goldozian, Iraj (2008), *Special Criminal Law*, 13th Ed., Tehran, Teran University Publication. [In Persian]
13. Goldozian, Iraj (2013), *Description of Islamic Penal Act*, 3rd Ed., Tehran, Majd Publication. [In Persian]
14. Habibzadeh, Mohammad Jafar (2013), *Special Criminal Law* (Property Crimes), 5th Ed., Tehran, Samt Publication. [In Persian]
15. Mansorabadi, Abbas and Fathi, Mohammad Javad (2010), *Forgery and Kindred Crimes*, 1st Ed., Tehran, Samt Publication. [In Persian]

16. Mirmohammad Sadeghi, Hosein (2025), **Criminal Law** (Crimes Against Public Order), 3rd Ed., Tehran, Mizan Publication. [In Persian]
17. Moazenzadegan, Hosein Ali and Arbbi Hamidzadeh, Najaf (2012), Application of Fingerprinting in Detection of Crime, **Karagah Journal**, Number 24. [In Persian]
18. Moayedi, Mohammad Saleh (2020), Investigation of Abuse of dowry and signage White, **Iranian Political Sociology Journal**, Number 11. [In Persian]
19. Mosallai, Alirwza (2007), **Forgery and Camouflage in Iranian Criminal Law**, edited 2, Tehran, Thirty Line Publication. [In Persian]
20. Poorarshad, Nader (2010), **Signage in Iranian Law, Private Law Research**, Number 1. [In Persian]
21. Pymani, Ziaoddin (1987), **Booklet of Special Criminal Law Lesson, political Sciences and Law Faculty**, Tehran University. [In Persian]
22. Salari, Mehdi (2006), **Special Criminal Law** (Forgery), 1st Ed., Tehran, Mizan Publication. [In Persian]
23. Salari Shahr Babaki, Mirza Mehdi (2013), **Special Criminal Law** (Analysis of Forgery and Camouflage), 1st Ed., Tehran, Jangal Publication. [In Persian]
24. Soleimanpoor, Mohammad (1950), **Forgery of Documents in Iranian Law and Comparative Study**, 1st Ed., Tehran, Ganje Danesh Publication. [In Persian]
25. Shambayati, Hoshang (2018), **Special Criminal Law** (Crimes Against Public Order), 3rd Ed., Tehran, Majd Publication. [In Persian]
26. Sharifi, Mohsen (2024), Hought of Approach of Bill of Islamic Penal Act (Tazirat) About Forgery Crime and Using of Forged Object, **Criminal Law Doctrines Journal**, Number (2810.30513/CLD.2025.6339.2026). [In Persian]
27. Shiri, Abbas (2021), **Special Criminal Law** (Forgery), 3rd Ed., Tehran, Mizan Publication. [In Persian]
28. Validi, Mohammad Saleh (1382), **Special Criminal Law** 3,), 3rd Ed., Tehran, Payamenoor University Publication. [In Persian]
29. Zeraat, Abbas (2005), **Special Criminal Law** (Property Crimes), 5th Ed., Tehran, Fekrsazan Publication. [In Persian]

Websites:

30. <https://davoudabadi.ir/page/8053176>.

31. <https://ara.jri.ac.ir/Judge/Text/8027>.
32. <https://vokalapress.ir/>.
33. <https://maxasecurity.com/blog/fingerprint-forgery>

